

Afet Yönetiminde Bir Sivil Toplum Kuruluşu: Türk Kızılay

A Non-Governmental Organization
in Disaster Management: Turkish Kızılay

İsmail BAŞARAN¹

Duygu AKYÜZ²

Journal of Civilization Studies
Volume 7, Issue 1, pp. 76-91
June 2022

DOI: 10.52539/mad.1126125

Received: 05.06.2022

Accepted: 19.06.2022

© The Author(s) 2022

For reprints and permissions:

<https://dergipark.org.tr/pub/mad>

Öz

Afetler, ilk çağlardan bu yana insan yaşamının ayrılmaz bir parçasıdır. Başta depremler olmak üzere yangınlar, büyük kazalar, patlamalar, sel baskınları, heyelan, terör olayları, salgınlar gibi afet olayları tarih boyunca fiziksel çevrede ve insan topluluklarında çok büyük kayıplara yol açmıştır. Bu kayıpları en aza indirmek ve olası afetleri önlemek için sistemli bir afet yönetimi gerekmektedir. Felaketlerin çeşitliliği ve büyüklüğünün yanı sıra can ve mal kayıplarına yol açmaları nedeniyle yasal düzenlemeler de zamanla değişmiştir. 17 Ağustos 1999 İzmit Körfezi ve 12 Kasım Düzce depremleri en büyük depremler olarak tarihimizde yer aldı. Özellikle bu depremler Türkiye için önemli bir dönüm noktasını oluşturmuş ve bu alanda sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerini hızlandırmıştır. Ülkemizde afet yönetimi kapsamında kurulan pek çok sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Bunlar arasında yer alan Türk Kızılay afet yönetiminde önemli roller üstlenmektedir. Bu çalışmada afet yönetimi kavramsal çerçevede tanımlanmakta, sivil toplum kuruluşuna yer verilmekte ve afet yönetiminde bir sivil toplum kuruluşu olan Türk Kızılay ulusal ve uluslararası alanda çalışmaları ile Covid-19 salgınıyla mücadeledeki hizmetlerine değinilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afet, Afet Yönetimi, Sivil Toplum Kuruluşu, Türk Kızılay.

Abstract

Disasters have been an inseparable part of human life since the early days. These events such as fires, major accidents, explosions, floods, landslides, terrorist events, epidemics, notably earthquakes, have caused great losses in the physical environment and human communities as well. A systematic disaster management is required to minimize these losses and prevent potentials. In the historical process, our country has been faced with many major disasters originating from the region in which it is located. Due to the diversity and magnitude of disasters, causing loss of life and property, legal regulations regarding disaster management and disaster management have changed over time. The 17 August 1999 Izmit Gulf and 12 November Düzce earthquakes took their place in our history as the biggest earthquakes experienced. In particular, these earthquakes constituted an important turning point for Turkey and activities of non-governmental organizations were organized in this area together with other types of disasters that occurred in our country. There are many non-governmental organizations established within the scope of disaster management in our country. The Turkish Kızılay has an important role among them in disaster management. In this study, disaster management is defined in the conceptual framework, the NGOs are included, and the work of Turkish Kızılay, a non-governmental organization in disaster management, in the field of national and international activities and fight against the Covid-19 epidemic, is addressed.

Key Words: Disaster, Disaster Management, Non-Governmental Organization, Turkish Kızılay.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, ismailbasaran74@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3792-8035

² Doktora Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, SBE, Kamu Yönetimi ABD, duyguakyuz@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5333-4344

GİRİŞ

Büyüklikleri değişmekle birlikte insanlığın var oluşundan beri afetler toplumda veya çevrede etki oluşturan can ve mal kayıplarına yol açabilen, insan ya da doğa kaynaklı olaylardır. Toplulukların yaşamını kesintiye uğratan afetler, hasarlara ve yıkımlara neden olmaktadır. Afet yönetiminde temel amaç olarak benimsenen, hasarları ve kayıpları önlemek ve zararları olabildiğince en aza indirmektir. Afet öncesi ve anında yapılan çalışmalar gibi afetzedelerin afet sonrası gündelik yaşamlarına geri dönebilmeleri için ihtiyaçlarının en kısa sürede giderilmesi amacıyla çeşitli düzenlemelerin yapılması afet yönetiminin hedefleri arasındadır. Yine, sistemli plan ve programlar hazırlanarak barınma, gıda, giyim-kuşam gibi gereksinimleri muhtaç insanlara kısa süre içinde koordineli olarak dağıtmak bu kapsamdadır. Afetle mücadelede kişisel çıkar gözetmeksizin, tüm insanların ihtiyaçları doğrultusunda gönüllü katılımcıların yardım hizmetleri önemli bir yere sahiptir. Gönüllü insanların birlikteliğiyle oluşan bu toplumsal faaliyetler, ihtiyaç duyulan birçok alanda çeşitli yardım faaliyetlerinde bulunmaktadır. Gönüllülük çerçevesinde bir araya gelen sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları sadece afet olaylarından kaynaklanan sorunlara çözüm üretilmesinde değil, aynı zamanda farklı toplumsal sorunlarda da muhtaç insanların yanında yer alarak her şeyi devletten bekleyen bir toplum düşüncesini ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Sivil toplum kuruluşları, kendi içindeki birimler ile bu birimler dışında kamu kurumları ve ilgili kuruluşlarla koordineli olarak çalışmalar yürütmektedir. Amaçları doğrultusunda yaptığı yardım ve hizmetler ile tüm durumlarda etkin bir şekilde kendisini gösteren sivil toplum kuruluşları, koordineli ve işbirliği içinde çalışmalarını yürütmektedir. Yürüttüğü çalışmalar ile afet bölgelerinde yaptığı hizmetler, afete hazırlık, afeti önleme ve zararlarını en düşük seviyeye düşürmek için faaliyette bulunan birçok sivil toplum kuruluşları vardır. Birlik ve beraberlik duygusu içinde yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamak, kriz ve afet yönetiminin yürütülmesi bağlamda ülkemizde kurulan sivil toplum kuruluşlarından biri de Türk Kızılay'dır. Ulusal ve uluslararası alanda insani yardım faaliyetleri gibi afet olaylarında Türk Kızılay, yaptığı yardımlar ve yürüttüğü çalışmalar ile önemli rol oynamaktadır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVEDE AFET YÖNETİMİ

Kavramsal çerçevede “Afet Yönetimi” başlığı altında afetin tanımı yapılmakta, çeşitli afet durumları ele alınmakta ve afet türlerine yer verilmektedir. Afet yönetimi alt başlığında ise, afet yönetimi ve süreçleri ele alınmıştır.

1.1. Afet

Literatür taraması yapıldığında afet kavramıyla ilişkili birçok tanıma rastlanmaktadır. Köken itibarıyla Arapçadan Türkçeye geçen bir sözcük olarak afet kavramı yıkım, bela ve büyük felaket anlamında kullanılmaktadır (Gündüz, 2009: 22). Afet, bir yerde yaşayanların tümü veya bir bölümü için kayıplara yol açan, süregelen hayatı ve toplumsal faaliyetleri durduran veya kesilmesine sebep olan, bu durumdan etkilenen bireylerin veya toplumun üstesinden gelme kapasitesinin yetersiz kaldığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olayları anlatan kavramdır. İster doğa kaynaklı olsun isterse insan kaynaklı olsun meydana gelen her olay afet olarak nitelendirilmez. Afet olarak bir nitelendirilme yapılması için ortaya çıkan olayın sonucunda insanların etkilenmesi, maddi veya manevi zarar görmesi gerekir (AFAD, 2021). Kadioğlu (2020: 42) afeti, insanlar için toplumsal, ekonomik, kültürel ve doğal çevrede kayıplara yol açan, gündelik hayatın akışını kesintiye uğratarak toplumlara etkileyen, maruz kalan topluluğun kendi kaynak ve imkânlarının üzerinde baş edemeyeceği etkiye sahip olan, kriz yönetimi gerektiren doğa veya insan kaynaklı olaylar sürecinin sonucu olarak tanımlamaktadır.

Tanımlardan anlaşılacağı üzere bir olayın afet olarak isimlendirilmesi için, insanlar ve yaşadıkları yerlerde kayıplara yol açması ve yaşamsal aktivitelerin kesintiye uğramasının veya durmasının nedeni olarak yerleşim yerlerinin etkilemesidir. Diğer bir anlatımla afet kavramı, bir olayın ortaya çıkmasından ziyade meydana getirdiği sonuç şeklinde görülmektedir (Gökçe ve Tetik, 2012: 4). Afetle ilgili tanımlara baktığımızda, insanların yaşamları üzerinde bir etki oluşturmayan doğa kaynaklı olaylar afet olarak nitelendirilmemektedir. Bu konuda açıklama gerekirse; insanların yaşadığı alanların dışındaki bir yerde

meydana gelen bir deprem olayı sadece bir doğa olayı olup doğal bir tehlikedir ve bu durum afet şeklinde değerlendirilmemektedir (Şahin, 2011: 331).

Afetler önceden tam olarak tahmin edilmeksizin ani bir şekilde ortaya çıkan ve negatif unsurları içeren ekonomik, sosyal ve siyasal olarak uzun dönemli etkileri olan (Demir, 2003: 142) ve insanların yaşam alanlarını ve faaliyetlerini etki altına alan bir durumdur. Özellikle sanayileşmenin gelişmesiyle birlikte dünyada meydana gelen afet olaylarında önemli bir artış gözlenmektedir. Afetler insan topluluklarının normal yaşamlarını ve faaliyetlerini durdurmakta veya kesintiye uğratmakta olan olaylardır (Ertürkmen, 2006: 2). İnsanların faaliyetlerini kesintiye uğratan afet olayları toplumsal hayatı etkilemede ve doğurduğu can ve mal kayıpları konusunda meydana geldikleri yer açısından farklılık göstermektedir. Bir yerleşim yerinin altyapısı, yerleşim alanının genişliği, afetin etkisi, yerleşim alanında yaşayan toplulukların afet olayları hakkında bilinçli olmaması, afetlere karşı tedbirlerin eksik olması, afet bölgesi olarak karar verilen alanların tekrardan yapılaşmaya başlaması gibi unsurlar afetin etki derecesini belirlemektedir (Yılmaz, 2003: 41). Sosyo-ekonomik seviyesi yüksek olan toplumlarda afet kültürünün gelişmiş olması ve ekonomik olanakların çok olması, herhangi bir afet olayına karşı önemli kazanımlar sağlamak ve negatif etkilerine karşı kısa sürede çözüm yolları bularak toplumsal yaşamı eski haline yeniden getirebilmektedir. Nitekim gelişmemiş veya gelişmekte olan toplum veya ülkelerde eğitim, bilgi ve bilinç seviyesinin düşüklüğü, hızlı nüfus artışı, plansız göçler, denetimsiz ve kaçak yapılaşma, altyapı eksikliği, ormanların ve doğal çevrenin tahribatı ve hatalı kullanımı, toplumun afete hazırlıklı olmaması (Gökçe vd., 2008: 5) gibi unsurlar afet ve sonuçlarını olumsuz biçimde etkilemektedir.

Afet türlerinin sınıflandırılması konusundaki hakim anlayış kaynakları bakımından afetleri doğa ve insan/teknoloji kaynaklı olmak üzere ikiye ayırır. Doğal afetler kapsamında deprem, sel, volkanik patlamalar, tsunami, kuraklık, heyelan, erozyon, çığ, kaya düşmesi, çölleşme gibi afetlerdir. İnsan kaynaklı afetler kapsamında yangın, büyük kazalar, patlamalar, gaz, kimyasal, zehirli madde ve radyasyon sızıntısı, ulaşım, baraj, sanayi ve teknoloji kazaları, savaşlar, terör saldırıları gibi olaylar bulunmaktadır (Akdağ, 2002: 6). Afetler meydana gelişlerine göre ani olarak ve yavaş olarak patlak veren afetler biçiminde de sınıflandırılmaktadır. Ani gelişen afet olayları tahmin edilse bile gün ve saati kesin olarak bilinmemektedir. Büyük su baskınları, yer sarsıntıları, volkanik patlamalar, kaya ve çığ düşmeleri, tayfun, fırtına, akma tipi heyelan olayları örnek verilebilir. Yavaş oluşan afetler ise, bir anda ortaya çıkmak yerine uzun süre sonunda meydana gelmektedir. Bu afet türleri daha yavaş meydana geldiği için düzenleyici ve koruyucu önlemler daha kolay olmaktadır. Kuraklık, çölleşme, çevre kirlenmesi, orman tahribatı, ilkim değişikliği, göllerde ve deniz sularında yükselme olayları bu tür afetlere örnektir (Gökçe ve Tetik, 2012: 5).

Afet olaylarıyla ortaya çıkan durumu açıklayan ve afet literatürüne de giren bir kavram acil durum sözcüğüdür. Acil durum insanları, mallarını ve çevreyi korumaya yönelik acil müdahale gerektiren ve yerel imkânlar ile üstesinden gelinebilen olayların sonuçları olarak ifade edilmektedir. Acil durumlar, toplumun belli kesimlerinde mevcut yaşamı ve faaliyetleri kesintiye uğratan olaylar ve bunlardan dolayı meydana gelen durumlardır (Kadioğlu, 2020: 42). Acil durumda insanların canları ve mallarının korunması, sağlıklarının güvence altına alınması, yerleşim yerlerinde ortaya çıkan zor ve yıkıcı durumu önlemek ve hızlı bir şekilde hareket etmek için olayın gerçekleştiği yerde devlet ve yerel birimlerin çalışmalarına destek olması gereği oluşmaktadır (İTÜ, 2005:1-10). Dolayısıyla acil durum, afetzedelerin saptanması, enkaz altında kalanların kurtarılması, acil yardım ihtiyaçlarının tespit edilmesi, gıda ihtiyaçlarının giderilmesi, geçici barınmanın sağlanması, ortaya çıkabilecek karışıklık ve düzensizliğe karşı güvenlik ve düzenin oluşturulmasına yardım etme, yönetim ve teknik destek verme gibi faaliyetler olarak tanımlanmaktadır (Kadioğlu, 2020: 42). Başka bir ifadeyle acil durum, ivedi olarak kontrol altına alınması gereken, temel besin ve barınma ihtiyaçlarının giderilmesini sağlayan, yerleşim birimindeki kişiler ve kurumlar arasında işbirliğini sağlayan, yerel nitelikte müdahaleyi gerçekleştiren durumlardır.

1.2. Afet Yönetimi

Afet yönetimi, acil durum şeklinde ortaya çıkan bir olayın başlangıcından itibaren, acil durumun ortaya çıkardığı sebepleri kaldırmaya yönelik süreç içinde uygulanan yönetim şeklidir (Ergünay vd., 2008: 301). Olayın meydana gelmesinden itibaren, olaydan etkilenen veya etkilenme potansiyeli bulunan toplulukların her türlü lojistik, ulaşım, arama-kurtarma, enkaz kaldırma, ilk yardım hizmetleri, temel

ihitiyaçların karşılanması, geçici barınma, kargaşa ve toplumsal düzenin bozulmasına karşı güvenliğin sağlanması konusunda gerekli önlem ve müdahaleleri içermektedir (Kadioğlu, 2020: 51).

İnsanların gündelik yaşam ve faaliyetlerini kesintiye uğratan veya durduran afetler, aslında bir kişi veya toplumsal yaşamda görülen zor an ya da gerilim yaratan, önleyici tedbirlerin yetersiz olduğunu işaret eden bir durumdur. Afet olayları kapsamında başarılı bir acil durum yönetiminin sağlanması, hem krizin büyümesini önlemekte hem de krizin ortadan kalkmasını sağlayan bir güce sahiptir. Afet yönetimi aynı zamanda, afetle ilgili kaynakların yönetimi şeklinde de ifade edilmektedir (Modh'tan 2010 aktaran Çağlar, 2020: 11).

Acil durum yönetimi daha kısa süreli müdahale ve öncelik gerektiren durumları içerirken, afet yönetimi uzun dönemli bir süreci kapsamaktadır. Acil durum yönetimi, teknik ve idari hizmet desteği sağlamak için görevlendirilen kurum ile kişiler arasında işbirliğini sağlayan, ivedilikle müdahaleyi ve ihtiyaç duyulan temel gereksinimleri sağlayan ve sistemli bir şekilde yerine getiren yönetim şeklidir. Ayrıca afetin meydana geldiği toplumlarda dayanışma ve işbirliğinin sağlanması, ortak duyguların paylaşılması, toplumsal birliğin geliştirilmesi gibi sosyal, psikolojik ve kültürel değerler, o toplumlara hem yardımcı olmakta hem de afetin sancılarını kısa sürede hafifletmektedir.

Afet yönetimi, afetlerin meydana getirdiği olayların önlenmesi veya toplumdaki olumsuz etkilerinin en düşük düzeye indirilmesi, afet olarak nitelendirilen bir olay karşısında hızlı ve etkin şekilde müdahale edilmesi, afetzedelerin normal yaşama dönmeleri ve güvenlik içinde yaşayacakları alanlarına sahip olmaları için elbirliğiyle yapılan mücadele çalışmalarıdır. Afetlerin önlenme ve yol açtığı zararlarının azaltılması, afet öncesi, anı ve sonrasında gerekli önlemler ve çalışmalar vardır. Afet yönetiminin bir plan dahilinde yürütülmesi, birimler arasında işbirliğinin sağlanması, desteklenmesi ve etkin olarak uygulanabilmesi tüm kamu, sivil ve özel sektör kuruluşlarının ve bireylerin imkân ve kaynaklarının tespit edilen stratejik hedefler ve önceliklere göre kullanılmasını gerektiren, bir yönetim sürecidir (AFAD, 2021).

Modern afet yönetimi kavramı, can ve mal kayıpları ve zararlarını azaltma, afetlere hazırlanma, tahmin etme ve erken uyarı, afetlerle ilgili farkındalığı artırmak gibi afet öncesi, afet anı faaliyetleri ile afet sonrası yeniden yapılanma gibi çalışmaları kapsamaktadır. (Kadioğlu, 2008: 72). Risk yönetimi, meydana gelebilecek zarar ve negatif durumların en aza indirilebilmesi için, olumsuz olarak nitelendirilen durumların araştırılması ve zararları azaltmak amacıyla afet öncesi alınabilecek tedbirlerin tespiti ve uygulanmasıdır. Kriz yönetimi ise, afet durumlarında meydana gelen sorunların belirlenip en az zararla atlatılmasına yönelik gereken kararları ivedi bir şekilde alma ve uygulama faaliyetlerini içermektedir. Afet risk yönetimi, afetleri önlenmeye ve zararlarının azaltılmasına yönelik olarak, afet safhalarında gereken planlanma çalışmalarının yapılması, yönlendirilmesi, desteklenmesi, koordinasyonu ve uygulanabilmesi sağlayarak tüm kurum ve kuruluşların sahip oldukları kaynakların bu doğrultuda yönetilmesidir (Gökçe ve Tetik, 2012: 9).

Afet yönetiminin amaçları aşağıda ifade edildiği şekilde sıralanabilir (Erkal ve Değerliyurt, 2009: 151-153):

Afet öncesinde;

- Oluşabilecek olaylar karşısında, insanların en düşük seviyede zarar görmesi ve büyük kayıplar yaşanmaması için gerekli tüm tedbirleri önceden almak,
- Önlenebilen olaylarla ilgili gerekli tedbirleri almak ve önlenemez olaylara karşı etkin ve ivedi şekilde zamanında çalışmalar yapmak,
- Afet olaylarında ortaya çıkabilecek zararları her aşamadaki yapılan planlamalar ile var olan risklerin artmasının önüne geçmek,
- Toplumun olabilecek olaylardan etkilenmelerini azaltmak için eğitici programlar yapmak ve bunları uygulayarak insanları afetlere hazırlık konusunda bilgilendirmek, afet olaylarının zararlarını azaltma bilincini geliştirmek.

Afet esnasında;

- İletişim ve ulaşım kanallarını açık durumda olmasını sağlamak,

- Arama-kurtarma ve ilk yardım faaliyetlerini başlatmak,
- Afetten dolayı zarara uğrayan binaları boşaltmak ve insanların tahliyesini gerçekleştirerek zarardan daha çok etkilenmeyi önlemek,
- Afetzedeler için barınacak yerler oluşturmak ve afetzedelerin temel ihtiyaçlarını karşılamak,
- Afet bölgesinde olabilecek olaylara karşı güvenlik önlemlerini almak,
- Çevre sağlığını tehdit edebilecek konularla ilgili olarak güvenlik önlemlerini oluşturmak,
- Zarara uğrayan yapılar için hasar tespitinde bulunmak,
- Afetle birlikte oluşabilecek bulaşıcı hastalıklar, yangınlar, sel baskınları gibi afetlerin meydana gelmesini önlemektir.

Afet sonrası;

- Afet sonrasında ivedilikle afetzedeleri kurtarmak ve yaralılara sağlık hizmetlerini sunmak
- Meydana gelen afet olayları sonrası olabilecek ikinci afet olaylarını konusunda önlem almak,
- Afetzedeler için gerekli temel ihtiyaç malzemelerini hızlı bir şekilde karşılamak ve onların normal yaşamlarına geri dönmeleri için çalışmalar yapmak,
- Afetlerle ortaya çıkan sosyal, ekonomik ve çevresel zararların etkisini azaltmak,
- Afetzedeleri, hasar görmüş afet bölgesinden güvenli ve yerleşim için afet olaylarından uzakta yeni yerleşim alanları oluşturmaktır.

Afetlerin önlenmesi zararlarının azaltılması, afet oluşturabilecek risklerin tahmin edilmesine yönelik tedbirlerin alınması için afet yönetiminde birey ve kurumlara önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Tüm toplum kesimlerini kapsayan ve afetle ilgili planlamaların esas alınması ve koordinasyonun sağlanması, etkin ve verimli bir şekilde, ortak amaç doğrultusunda faaliyetlerin yürütülmesi afet yönetiminde önemli bir yer tutmaktadır.

2. SİVİL TOPLUM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Devlet tüzel kişiliğinin ve yapılanmasının dışında gelişen sivil toplum düşüncesi zamanla sivil toplum kuruluşlarını oluşturmuştur. Bu başlık altında sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları ele alınıp, afet yönetiminde sivil toplum kuruluşlarının durumu ele alınmaktadır.

2.1. Sivil Toplum Kavramı ve STK

Küreselleşmeyle birlikte gelişimi hızlanan neo-liberal ve yeni sağ politikalar devlet anlayışının sorgulanmasını, kamusal hizmetlere yönelik devlet fonksiyonlarını farklı açıdan şekillenmesini gündeme getirmiştir. Bu süreçte küreselleşmenin sivil toplum açısından anlamı oldukça önemlidir (Şenkal, 2005: 332). Neo-liberal politikaların yaygınlaşmaya başladığı bu süreçte refah devleti uygulamalarının gerilemesi sonucu, toplumsal sorunlarla baş etme konusunda yeterli desteği göremeyen toplumsal gruplar, bu sorunların giderilmesini devletten beklemek yerine kendileri çaba göstermeye başlamışlardır. Kavram açısından sivil topluma bakıldığında, birbirinden farklı toplumlarda yaşanan tarihsel süreçlere bağlı olarak çeşitli şekillerde gelişim gösterdiğini görmekteyiz. Sivil toplum bir toplumda kültürel gelişme sürecinde aynı zamanda eğitim, çoğulculuk, bağımsızlık, sorumluluk, toplumsal bilinçlenme, dayanışma gibi unsurları da geliştirmektedir. Genel bir ifadeyle sivil toplum, bireyler veya grupların kendi çıkarları doğrultusunda gerçekleştirdikleri her türlü sosyal faaliyet olarak ifade edilmektedir (Şahin ve Öztürk, 2011:10). Örgütlü toplumların rızasına dayanan ve gönüllü olan, vatandaşlar tarafından üretilen, desteklenen ve kendilerince belirledikleri kurallara dayalı, özerk yapıya sahip düzenlemeler ya da ortak amaçlara ve çıkarılara bağlı bireylerin iletişim içinde oldukları toplumsal alanlardır. Kişilerin özel alanlarını kapsayan ve devlet denetimleri dışında kalan alanları nitelendirmek amacıyla oluşan topluluklardır (Onbaşı, 2005:46).

Sivil toplumun kavramsal olarak başlangıç noktası olarak Aristoteles'in "Politika" adlı eseri görülmektedir. Aristoteles'in çalışmasında sivil toplum, yurttaşlar ve kentlilerden oluşan bir alandır. Burada sivil ve siyasal olan ayrımı henüz yapılmamakta ve diğer toplum düzenlerinden farklı olarak hak ve haksızlık ayrımının yapıldığı ve adaleti temel alan bir düzendir. Bu anlamda sivil toplum kavramı, "yurttaş" kelimesi kapsamında; yurttaşlarca oluşturulan düzen ya da alanı, yurttaşların ortaya koyduğu ve direnme

güçlerini gösterebildiği toplum çeşidi veya yurttaşlık düzeni olarak ifade etmektedir. Sivil toplumun yurttaşlık düzeni yurttaşı ele alırken, sınıfları, cemaatleri, etnik ya da buna benzer grupları birim olarak değerlendirmemektedir (Kuçuradi, 1998: 28). Bu kapsamda sivil toplum kavramının, devlet alanı dışında oluşan bir alan olarak kabul edilmesi 18. yüzyıldan sonra olmuştur. Aristoteles ile başlayan sivil toplum kavramı, modern toplumda doğal hukukla süren geleneğe kadar devletle özdeş olarak kabul edilmektedir. Ayrıca vatandaşların, kamusal alan ve bu alanla ilgili olarak hak ve sorumluluklara sahip oldukları alan olarak da değerlendirilmektedir (Çaha, 1996: 20).

Sivil toplum anlayışının gelişimiyle ortaya çıkan, bireylerin bir araya gelme ihtiyacı ve sivil toplumun taşıyıcı unsuru olan sivil toplum kuruluşları, sanayileşmenin getirdiği modernizmle daha görünür hale gelmiştir. Sanayi devriminin ve arkasındaki ideoloji liberalizmin getirdiği bireycilik, özgürlük ve doğal düzen ve piyasa ekonomisinin hakim olduğu sınırlı devlet gibi değerler sivil toplumda anlayışının gelişimine katkı sağlamıştır. Devlet alanı dışında bireylerin kendilerini çeşitli istek ve çıkarları doğrultusundaki alanlarda daha etkili olmalarını sağlayacak dayanışma için bir araya gelmeleriyle sivil toplum kuruluşları ortaya çıkmıştır (Yerasimos, 2001: 13). Sivil toplum kuruluşları, kavramsal açıdan iki şekilde tanımlanabilir. Dar anlamda sivil toplum kuruluşu, ekonomik ve sosyal hayata destek olmak, insanî yardımlarda bulunmak ve özel alanlarda zarara uğramış vatandaşlara hizmetler sunmak amacıyla bağımsız, gönüllülük rızasına bağlı, kâr amacı taşımayan ve kişisel çıkar göz ardı eden örgütler olarak açıklanmaktadır. Geniş anlamda ise; ilgili oldukları sivil alanda ve devlet idaresi dışında etkinlik gösteren örgütlenmeleri kapsamaktadır. Bu tanımlamalara göre sivil toplum kuruluşları ortak bir amaç için toplanan, ortak çıkarları hedefleyen ve bu doğrultuda faaliyet gösteren örgütlerdir. Bu bağlamda belirli isimler altında oluşan sendikalar, kooperatifler, dernekler, vakıflar, meslek odaları ve dini kuruluşlar örnek verilebilir (Yıldırım, 2004: 51-52). Belirli ihtiyaçları karşılamayı amaç edinen, bireyin ihtiyaçlarının çeşitliliğine göre küçük kamusal alan oluşturan ve bu alanda kamusal mal ve hizmet üreterek toplumsal hizmeti yerine getiren örgütler sivil toplum kuruluşu olarak ifade edilmektedir (Tekeli, 2005: 13).

Sivil toplum kuruluşları, çeşitli kültür ve dillerde farklı sözcüklerle adlandırılabilir. Sivil toplum kuruluşları, “Hükümet Dışı Organizasyonlar (non-governmental organizations-ngo)”, “Kâr Amacı Gütmeyen Organizasyonlar (non-profit organization-npo)”, “Özel Gönüllü Organizasyonlar (private voluntary organization-pvo)”, “Topluluk Temelli Organizasyonlar (community-based organizations-cbo)”, “Taban Destek Kuruluşları (grassroots support organizations-gso)” veya “Üçüncü Sektör Organizasyonları (third sector organisations-tso)” olarak da nitelendirilmektedir (Şahinoğlu, 2020: 22).

Yukarıda farklı sözcük ve kavramlarla açıklanmaya çalışılan sivil toplum kuruluşları genel bir ifadeyle; sivil toplum alanında, belli bir amaçla bir araya gelmiş insanlarca kurulmuş olan, iktidar mücadelesi içinde olmayan, yasal düzenlemelerin izin verdiği ölçüde örgütlenen ve amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik olarak faaliyet gösteren kuruluşlardır.

2.2. Afet Yönetimi Kapsamında Sivil Toplum Kuruluşları İle İlgili Yasal Düzenlemeler

Yerküremizde ve yaşadığımız birçok yerleşim yerlerinde pek çok afetler yaşanmakta ve yaşanmaya devam edeceği görülmektedir. Afetin büyüklüğü, şiddeti, etkisi ve zararları her ülkenin siyasi ve idari yapısında göre farklılıklar içermektedir. Afet yönetim sürecinin etkili olması için ekonomik sosyal veya psikolojik olarak zarar gören toplumlarda sivil toplum kuruluşları önemli rollere sahiptirler. Özellikle ulusal ve uluslararası alanda yoksul kesimlerinin ihtiyaçlarını giderme, afetlerin etki ve zararlarını azaltma ve afetlere karşı mücadele ve müdahale konusunda sivil toplum kuruluşları kurulmaya başlanmıştır. Böylece afetlere karşı müdahalede ülkelerin kapasitesini aşan durumlarda uluslararası boyuttaki sivil toplum kuruluşları yardım ekipleriyle müdahalede görev alabilme gücüne sahip olabilmektedir (Genç, 2021: 65-69).

Türkiye tarihi içerisinde yaşanan büyük afetler sonucunda, afet yönetimine ilişkin yapılan mevzuat düzenlemeleri ve işleyişi zaman içinde değişmiştir. 1999 yılı 17 Ağustos İzmit Körfezi ve 12 Kasım Düzce depremleri, tarihimizde yaşanan en büyük depremlerden biri olması ve ülkenin en gelişmiş bölgesinde meydana gelmesi Türkiye için afetler konusunda önemli bir dönüşüm noktasını oluşturmuş ve bu bağlamda ülkemizde gerçekleşen diğer afet türlerinden ayrı olarak bir değerlendirmeye gidilmiştir (Genç, 2021: 279). Ülkemizde yaşanan bu deprem, özellikle afet yönetimi sistemiyle ilgili mevcut düzenlemelerin önemli ölçüde eksikliklerini ortaya koymuştur (Yavaşoğlu, 2015:3). 17 Ağustos 1999 tarihinde saat gece 03:02'de

merkez üssü Gölcük olan 40,70 Mw 7.6 büyüklüğünde meydana gelen ve 45 saniye süren deprem, sadece İzmit/Kocaeli’ni değil bütün Marmara Bölgesi, Ankara’dan İzmir’e kadar geniş alanda şiddetli şekilde etkilemiştir. Resmi kayıtlar ele alındığında depremden dolayı çok büyük miktarda kişi yaşamını kaybetmiş, çok sayıda kişi de yaralanmıştır. Aynı zamanda konut ve iş yerleri az, orta ve yıkık-ağır hasarlı gibi derecelerle çok sayıda zarar görmüştür. Depremin etkileri göçler, iş gücü kaybı, alt yapı sistemlerinin kullanılamaması gibi ekonomik kayıplar; içme suyu, kanalizasyon sistemleriyle ilgili sanayi tesislerindeki sorunlar çevre kayıpları; çok sayıda insan yaşamını yitirmesi veya yaralanması yanında çok büyük miktarda evsiz ve işsiz kalan, sosyal ilişkileri bozulan, psikolojik sorunlar yaşayanlar sosyal yapı altında ortaya çıkmıştır (Genç, 2021:280-283). Öte yandan depremin meydana getirdiği olumsuz sonuçlar karşısında olaya müdahale ve acil yardım hizmetlerinin eksik olması, ulusal, yerel yönetim ve sivil inisiyatifler arasında iş birliği, uyum ve koordinasyon yetersizliği, mevzuat düzenlemelerdeki sorunlar, afet zararlarını minimum seviyeye indirmek için yapılan politika ve planlama yetersizlikleri gibi sorunlar karşısında kurumsal yapılanma ve mevzuat düzenlemelerinde yeniden düzenleme gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu kapsamda yapılan yeni yasal düzenlemeler ve afetlere müdahalede sivil toplum kuruluşları ve gönüllülerin katılımıyla ilgili bazı düzenlemeler yapılmıştır. 1999 yılında Sivil Savunma Kanunu’nda gönüllü kişi ve kuruluşlarla bu alanlardaki faaliyetleriyle ilgili olarak katılımları düzenlenmiştir. Ayrıca 5393 Sayılı Belediye Kanunu’nda ve 5302 Sayılı Özel İdare Kanununda yapılan değişikliklerle kaymakam ve valilere afet bölgelerinde her çeşit müdahale ve yardım hizmetleriyle ilgili görevler verilmiştir. Böylece, mahalli idare birimlerinin acil durum ve afetlerle yönelik verilen görevlerin kapsamı genişletilmiştir (Yavaşoğlu, 2015: 3). Bu yönergeyle sivil toplum kuruluşu, özel sektör ve tüzel kişiliğe sahip kurumlar ve gerçek kişilerin sivil savunma hizmetlerine gönüllü bir şekilde katılımını sağlamak, ihtiyaç duyulan organizasyon yapısının oluşturmak ve eğitimin verilmesi hedeflenmiştir (Şengezer ve Kansu, 2001: 192).

Türkiye’de afet yönetimine ilişkin olarak sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla ilgili yasal düzenleme olmasına rağmen bu yapının dağınkılığı, afetlerle ilgili kurum ya da kuruluşların yetki ve sorumluluklarının koordinasyonu noktasında tek bir elde toplanması zorunluluğu getirilmiştir. Bu kapsamda afet yönetimi sistemiyle ilgili görev yapan İçişleri Bakanlığına bağlı Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskan Bakanlığına bağlı Afet İşleri Genel Müdürlüğü ve Başbakanlığa bağlı Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğünün kaldırılması ve yerine 2009 yılında Başbakanlığa bağlı 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (AFAD)¹ çıkarılmıştır. Bu yeni yapılanma ile uyumlu biçimde yeni mevzuat yapısı oluşturulmuş, mevcut yapılar ise değiştirilmiştir (Genç, 2021: 161). 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi kapsamında “Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında 4 no.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi hazırlanarak AFAD yeniden düzenlenmiştir. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesininin 30. maddesine göre *afet ve acil durumlar ile sivil savunmaya ilişkin hizmetleri yürütmek üzere İçişleri Bakanlığına bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kurulup, teşkilatı ile görev ve yetkilerini düzenlenmiştir.*

Afet yönetimine ilişkin temel hukuki kaynak olan 5902 sayılı yasa kapsamında hazırlanan Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP), Afet yönetimi konusunda önemli stratejik belge olma özelliğini taşımaktadır. 1999 Marmara Depremi’nin etkilerinden sonra meydana gelen 23 Ekim 2011 Van Depremi ve 9 Kasım 2011 tarihinde Erciş’te yaşanan depremden dolayı çok sayıda yapı yıkılmış ve ağır hasarlar görmüştür. “*Afet riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde, fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere dair usul ve esasları belirlemek*” amacıyla 2012 yılında çıkarılan 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun çıkarılmıştır (Afet Riski Altındaki Alanların, 2012). Afet yönetiminin afet öncesi aşamasını kapsayan, afetten önce afetin verebileceği zararlara yönelik olarak önlem almayı amaçlayan bu kanun kapsamında afetlere yönelik çıkartılan tüm yasal düzenlemeler tek bir elde toplanmıştır. 2013 yılında hazırlanan Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP), Türkiye Afet Risk Azaltma Planı ve Türkiye İyileştirme Planı ile beraber Türkiye Afet Yönetim Strateji Belgesi’nin üç ana bileşenlerinden biri olmayı hedeflemektedir. Planda olası afetlere karşı da varsayımlar bulunmaktadır. Plan, Türkiye’de yaşanabilecek her tür ve ölçekte, afet ve acil duruma

¹ Detaylı bilgi için bu Kanun’un adı “Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” iken 2 Temmuz 2018 tarihinde 703 sayılı KHK’nin 62.maddesiyle “Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığını İle İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun” olarak değiştirilmiştir.

müdahalede görev alabilecek, kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını kapsayan etkin müdahale yaklaşımı ve hizmet grubuna sahip sistem olarak ifade edilebilir. TAMP kapsamında müdahale seviyeleri etki dereceleri açısından dört grupta sıralanmaktadır. İlk seviye (S1) için yerel olanaklar yeterlidir. Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri (AADYM), il düzeyinde müdahalesi zorunludur. İkinci seviye (S2) için destek illerin yardımı gerekmektedir. İlgili arama kurtarma birliği ve birinci seviye destek grubu iller müdahale etmektedir. Üçüncü seviye (S3) olarak ulusal destek ile birinci ve ikinci düzey destek iller gereklidir. Dördüncü seviye de ise, uluslararası destek, birinci ve ikinci düzey destek iller, ulusal ölçekteki kapasite kullanımı olarak ifade edilmektedir (Genç, 2021: 174).

Afetle mücadelede sivil toplum kuruluşlarına önemli roller düşmekte ve bu kuruluşlarının kurumsal varlığının yapısı ve işleyişini etkileyen sorunlardan dolayı afet yönetiminde bazı tehditlerin ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Bu durum AFAD tarafından analiz edilip sunulan 2013-2017 Stratejik Plan'ında tehdit ve fırsatlara yer verilmiştir. Bunlar ise iklim değişikliği, kentsel dönüşüm, afete karşı dirençli toplum, bilgiye erişimde hızlanma hali, sürdürülebilir kalkınma politikasında afet yönetimi, afet yönetiminde uydu/uzay teknolojisi, tahmin/erken uyarı sistemleri ve sivil toplum kuruluşların vazgeçilmezliği gibi başlıklar altında sunulmaktadır. Afet yönetiminde sivil toplum kuruluşların vazgeçilmezliğiyle ilgili gösterilen tehditler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (AFAD, 2013-2017 Stratejik Eylem Planı):

- İyi yönetilemeyince amaçlarına dair ilgilerini kaybetmeleri ihtimali,
- Arama-kurtarma konusunda yoğunlaşmaları,
- STK'lar arasında öne çıkma rekabetinin yaşanması,
- STK'ların devlet otoritesiyle birlikte faaliyetleri yürütmeme isteği,
- STK'lar yerine organize olmayan, eğitimsiz gönüllü kişilerin sayılarında artış yaşanması,
- STK'ların standart dışı eğitimler vermesi,
- Denetlenmemeleri veya akredite olmamaları, STK'ların akreditasyon şartlarının belirli olmaması,
- AFAD ve STK'ların ilişkilerinin belirli olmaması,
- STK'ların afet bölgesine hazırlıksız gelmesi,
- STK'ların arama-kurtarma birlikleriyle ortak tatbikatlarda bulunmaması,
- Bazı STK'ların asıl amaçlarını gizlemesi,
- Meslek odalarının politize olma ihtimali,
- Basının STK'larca yanlış bilgilendirilmesi,
- STK'ların yapmadıklarından sorumlu tutulmaması (ABD'deki Merhametli Hareketler Kanunu).
- STK'lar, yetkilerinin olmadığı konularda çalışmalar üstlenmesi,
- STK'ların basında öne çıkmaya çalışılması.

3. AFET YÖNETİMİNDE TÜRK KIZILAY

Türk Kızılay bir sivil toplum kuruluşu olarak Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti ismiyle kuruluşundan günümüze kadar tarihi süreç içerisinde isim değişiklikleri yaşamıştır. Son olarak ismi Türk Kızılay olan bu sivil toplum kuruluşu ulusal ve uluslararası alanda birçok insani yardım çalışmalarının yanında afet yönetimindeki rolleriyle de faaliyetlerine devam etmektedir.

3.1. Tarihsel Gelişimi

Türkiye'de afet ve diğer konularda faaliyetler yürüten STK'lar olmasına rağmen Kızılay, gerek yönetim yapısı gerekse yürütmüş olduğu çalışmaların çeşitliliği ve sınırları aşan faaliyetleriyle önemli bir konuma sahip bulunmaktadır (Kaya, 2016:826). Uluslararası Kızılay Komitesi, uluslararası alanda insani yardım hareketinin bir kuruluşudur. 1863 yılında kurulan, Kızılay ve Kızılay Uluslararası Hareketi, Ulusal Kızılay ve Kızılay Toplulukları ve Ulusal Kızılay ve Kızılay Toplulukları Federasyonunun oluşmasında ana unsurdur. Bu doğrultuda Türkiye Kızılay Derneği, Kızılay adıyla çalışmalar yapan Uluslararası Kızılay-Kızılay Hareketi içinde yer alan bir kuruluştur. Kızılay, insancıl hukuk alanında yapılan pek çok düzenlenmeden etkilenmektedir. Kızılay, Uluslararası Kızılay-Kızılay Hareketi'nin temel ilkelerini benimsemekte ve aynı zamanda Uluslararası Kızılay Komitesi, Kızılay-Kızılay Dernekleri Federasyonu ile işbirliği içerisinde çalışmalarını yürütmektedir (Katman, 2015: 393).

11 Haziran 1868 yılında Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti ismiyle kurulan Kızılay, 1877 yılında Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti, 1923’de Türkiye Hilal-i Ahmer Cemiyeti, 1935’te Türkiye Kızılay Cemiyeti ve 1947 yılında ise Türkiye Kızılay Derneği adını almıştır. Mustafa Kemal Atatürk bu kuruluşa “Kızılay” adını vermiştir. Kızılay’ın işareti, beyaz bir zemin üzerinde açık kırmızı “hilal veya ay” yer almaktadır. Kızılay işareti, Devletler Hukuku’nun ilgili hükümlerine göre, “koruyucu ve belirleyici işaret” olarak kişiler ve kurumlar için kabul edilmiştir. Bunlar dışında yer alanları kapsamadığını belirtmektedir (Kızılay, <https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/tarihcemiz>, erişim tarihi: 27.05.2021). Osmanlı Devleti’nin yaşadığı zorlu dönemde Hilâl-i Ahmer yardım derneğinin kimliğinin ötesinde uluslararası yardımların düzenlenmesinde ve yönetilmesinde aktif bir rol oynamıştır. Derneğin Kızıllaç’ın kullandığı Haç yerine İslam’ın sembolü olan hilali kullanarak, aynı zamanda Türk ve İslam âleminde yardımlaşma ve dayanışmanın da bir simgesi olarak görülmeye başlanmıştır (Tepekaya ve Kaplan, 2003:200). Kızılay, o zamanki adıyla Hilâl-i Ahmer Osmanlı dönemindeki faaliyetlerinden sonra İstanbul’dan Anadolu’ya aktardığı önemli miktarlardaki yardımlarla Kurtuluş Savaşı sırasında önemli bir rol oynamıştır (Çapa, 2010: 186). Kızılay Osmanlı dönemindeki savaşımlardan, Kurtuluş Savaşı’na ve daha sonra Cumhuriyet Dönemi’nde 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı’na kadar savaş meydanlarında etkin bir rol oynadığı gibi, cephe gerisinde ülkemizin içinde bulunduğu savaşlarda, kurduğu hastaneler ve hastalara yönelik faaliyetler ve sağlık hizmetleriyle tüm taraflara insancıl yardımları yürütmüş ve savaş mağduru sivillerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çalışmaların içinde yer almıştır (<http://kizilaytarih.org/tarihce.html>, erişim tarihi: 27.05.2021).

Bünyesinde 12.000’den fazla çalışanı barındırmakta birlikte Türk Kızılay çalışmalarında gönüllüler önemli bir yere sahiptir. 2019 yılında Gönüllü Gençlik Merkezini 2019 yılında 1 den, 2020’de 17 ve 2021 de 31’e çıkarmış olup, son üç yıl içinde 2019’da 120.00 olan gönüllü sayısını 2020’de 125.820’ ye ve 2021’de 186.070’e çıkarmıştır (<https://www.kizilay.org.tr/raporlar>, erişim tarihi 25.02.2022).

3.2. Amaç, İlke ve Kurumsal Değerleri

Kızılay, Uluslararası Kızılay-Kızıllaç Topluluğu'nun 1965 yılında ilan ettiği ilkeleri benimsemektedir. Bu ilkeler; insancıl olmak, ayırım gözetmemek, tarafsızlık, bağımsızlık, gönüllü hizmet/hayır kurumu niteliği, birlik ve evrenseldir (Kızılay, <https://www.kizilay.org.tr/>, erişim tarihi: 27.05.2021). Adalet, açık iletişim, dayanışma, güven ve kızılâyıcılık oyunu kurum olarak bağlı olduğu değerler arasındadır. Kızılayıcılık oyunu, bireylerin insani yardımlara katılımlarından dolayı hoşnut olmaları, bir çıkar beklemeden çalışmalarını yürütmeleridir (Türk Kızılayı 2016-2020 Stratejik Planı, 2020: 4-5). Uluslararası afet müdahalelerine yönelik çalışmalarda Uluslararası Kızıllaç-Kızılay Federasyonu (UKKDF/IFRC) önemli bir örgüttür. IFRC ve kurucu unsuru olan Uluslararası Kızıllaç Komitesi, uluslararası insancıl hukukun geliştirilmesi ve uygulanmasında önemli bir yere sahiptir. İnsancıl hukuk genel olarak savaş, çatışma gibi durumlarda zarara uğrayan ve buna maruz kalan kişilerin haklarının korunması amacıyla geliştirilmiştir. Uluslararası afet müdahalede geçerli olan insanî ilkeler; “insancılık”, “bağımsızlık”, “yansızlık”, “gönüllülük”, “evrensellik” ve “birlik” tir. Bu insani ilkelerle savaş zamanı savaşın yıkıcı etkilerini azaltmayı hedefleyen ahlaki ilkeler olarak da değerlendirilmektedir. Aynı zamanda afet müdahale operasyonlarında temel alınan bu ilkelerle ilgili evrensel bir anlaşma olmamakla beraber silahlı kuvvetlerde yaralanan veya hasta düşen mağdurların iyileştirilmesi hakkında Cenevre Sözleşmesi kabul edilmiştir. Ayrıca yürürlükte olan kanunlar gereği, insani yardım alanında kamusal gücün desteğiyle gönüllü yardım örgütü olarak gösterilmesi, temel kurallara saygılı ve insancıl hukuk prensipleri yönünde faaliyetlerini yürütmektedir (Genç, 2021: 78-79).

3.3. Afet Yönetimi ve Diğer Faaliyetlerde Türk Kızılay

Türkiye’nin birçok yerde şube ve temsilcilikleri olan Kızılay, kurulduğu andan itibaren toplumsal dayanışma ve işbirliğini sağlamak, refah seviyesinin gelişmesine yardımcı olmak, ihtiyaç sahiplerine beslenme, barınma ve sağlık yardımında bulunmak, küresel çapta faaliyetler göstermekle beraber uluslararası insani yardım noktasında önemli role sahip bir sivil toplum kuruluşu olarak faaliyetlerini yürütmektedir. Çok sayıda çalışma alanı olan Türk Kızılay’ın faaliyet alanları; afet yönetimi, kan hizmetleri, uluslararası yardımlar, ilk yardım, sağlık, sosyal hizmet, gençlik, göç ve mülteci hizmetleri, maden suyu işletmeleri ile çadır ve tekstil üretimleri olarak özetlenebilir (<https://www.kizilay.org.tr/>, 2021).

2009 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile “Türkiye Kızılay Derneği Tüzüğü” yürürlüğe girmiştir. 14633 sayılı Tüzük’te Kızılay’ın görevleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Türkiye Kızılay Derneği Tüzüğü, 2009: md.7)¹:

- ❖ Savaş ve barışta ulusal ve uluslararası alanda görevlerini yapmak,
- ❖ Türkiye’nin yer aldığı uluslararası alanda savaşlarda ya da olağanüstü durumlarda ilk yardım, yaralıları iyileştirmek, lojistik destek, bulaşıcı hastalıklarla mücadele etmek, kan tedarik etmek, seyyar hastane ve sağlık ekipleri bulundurmak, faaliyetlerini yürütürken ekipler arasındaki iş birliğini sağlamak,
- ❖ Barışta, ulusal ve uluslararası görevleri, afetle müdahale ve sosyal yardıma yönelik hizmetleri, sağlık hizmetleri ve kan hizmetlerini yerine getirmek,
  - Uluslararası Kızılay-Kızılhaç Hareketi’nin ilkelerini yaymak ve teşvik etmek, Uluslararası Kızılhaç Komitesi, Kızılay-Kızılhaç Dernekleri Federasyonu ve bu Federasyonun üyeleri olan derneklerle çalışmalar yapmak, eğitim programları hazırlamak ve toplumu bilinçlendirmek, gönüllülük sistemini kurmak, yardım kurumu olarak amaçla ülke içi ve dışından yardımları kabul etmek ve muhtaç kişilere karşılık beklemeksizin dağıtma, ihtiyaç sahibi çocuk ve yoksullara burs sağlamak ve gereksinimlerini gidermek, ilk yardım, evde bakım hasta bakım eğitimleri vermek, tüzükte belirlenen amaçları gerçeğeleştirmeye yönelik kurum ve kuruluşlarla projeler hazırlamak ve koordinasyonu sağlamak, diğer kanunların öngördüğü hizmetler doğrultusunda çalışmalarda bulunmak,
  - Ulusal ve uluslararası insani yardım proje ve programlarını, öz kaynak ve devletin verdiği fonlarla sağlamak; amacına uygun derneklere destek vermek ve personel görevlendirmek, toplumun ihtiyaçları kapsamında toplum merkezlerinin yardımıyla psiko-sosyal hizmetler vermek, yurt içinde meydana gelen afet olaylarını müdahale etmek, afetzedelerin gıda, barınma ve sağlık ihtiyaçlarını gidermek, ulusal alandaki afetlerde Kızılay-Kızılhaç Dernekleri Federasyonu ve ulusal kuruluşlar ile ilişkileri yürütmek ve yardımlarda yer almak, Kızılay-Kızılhaç Hareketi’yle veya diğer uluslararası kuruluşların yardımlarını ilgili mevzuat kapsamında onaylamak ve kaynak eksikliklerini gidermek, uluslararası alanda afetlerde yardıma muhtaç ülkelere insani yardım hizmetleri, afet müdahale ve afetzedelere yardım ekipler göndermek, devlet fonlarıyla afetlere müdahale etmek ve insani yardımda bulunmak ve projeler oluşturmak ve ilgili kuruluşlarla çalışmalar yapmak, yerel ve bölgesel örgütlerle afetlere karşı işbirliği halinde çalışmak, afet karşısında müdahalede bulunmak için Kızılay personeli ve gönüllüleri eğitmek, eğitimler vermek ve sempozyum ve kongre düzenleyerek toplumu bilinçlendirmek, afet risklerine karşı lojistik merkezi oluşturmak, kaynak eksikliklerini karşılamak ve bunları amacına göre kullanmak.

3.3.1. Ulusal Afet Yönetiminde Türk Kızılay

Türk Kızılay dünyada ve ülkemizde afet müdahale ve afet lojistik sistemleriyle bu alanda çalışan afet kuruluşları içinde en etkin yardım kuruluşlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Yurt çapında meydana gelen afetlerden sonra afetzedelerin acil gıda ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bu konuda devletin ilgili kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği içindeki yürüttüğü çalışmalarda da önemli rol üstlenmektedir. Müdahale ve lojistik sistemlerini ulusal ve uluslararası alanda genişleterek, dünyanın en iyi afet kuruluşlarından biri olan Türk Kızılay, Bölgesel ve Yerel Afet Müdahale ve Lojistik Merkezleri ile afet alanlarına hızlı bir şekilde ulaşmaktadır. Böylece afetzedelerin gıda ve diğer temel ihtiyaçlarını hızlı ve etkin bir şekilde karşılamaktadır. Ankara ve Erzincan’da bulunan çadır işletmeleri ve üretim atölyeleri sayesinde insani yardım çalışmaları için kullanılan afet çadırı ve ihtiyaca yönelik özel çadırların üretimini yapmaktadır (Kızılay, <https://www.kizilay.org.tr/>, erişim tarihi: 28.05.2021).

Ulusal alanda afet yönetimi ile ilgilenen Kızılay birimi Afet Operasyon Merkezi (AFOM)’dir. Afetle müdahalede Kızılay’ın diğer bütün birimleriyle işbirliği ve koordineli biçimde hızlı, etkin ve verimli olarak faaliyetlerde bulunmak amacıyla 2001 yılında kurulmuştur. AFOM, afet yönetiminde eksikliklerini gidermek ve afetin olumsuz etkilerini kısa sürede önlemek, afetzedelerin her çeşit ihtiyaçlarını gidermek

¹ 14633 sayılı Türkiye Kızılay Derneği Tüzüğü, 2009, madde 7, <https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/tuzugumuz>

ve aynı zamanda oluşabilecek afet riskleri konusunda oluşturduğu proje ve programlarla bu alanlarda eğitim vermektedir. Ayrıca Kızılay'ın temel ilke ve hedefleri çerçevesinde oluşan bir diğer birim ise Afet Yönetim Müdürlüğüdür. Afete hazırlık, afetin olası zararlarını azaltmak veya önlemek için faaliyetlerini yürütmek, afet sonrası orta ve uzun vadeli iyileştirme ve yeniden inşa gibi afet iyileştirme çalışmalarını diğer yardım birimleriyle eşgüdümlü olarak sürdürmektedir (Kızılay, <https://www.kizilay.org.tr/>, erişim tarihi: 28.05.2021).

Yurt içinde oluşan afet ve acil durumlarda Türk Kızılay deprem, ev yangın, su taşkını ve su taşkını, aşırı kar yağışı, baraj kapağı patlaması, köprü çökmesi, göçük veya maden kazası, heyelan, hortum/firtına, terör gibi toplumsal olaylar konularında müdahale faaliyetleriyle hizmetlerini sunmaktadır. Aynı zamanda olağan dönemde fakir ve zor durumda olan ihtiyaç sahiplerine yardım faaliyetlerini de sürdürmektedir.

Büyük çaplı afet ve acil durumlar nedeniyle altyapı tesislerinde meydana gelen hasarlardan ve yoğun kullanımdan dolayı haberleşme araçları kesintiye uğramaktadır. Bu bağlamda 2017 yılında kurulan Kızılay VSAT (Very Small Aperture Terminal) terminalleri ile her türlü afet ve acil durumlarda uydu üzerinden haberleşmeyi sağlayarak müdahale faaliyetleri en kısa süre içinde giderilmeye çalışılacaktır (Kızılay, 2019 Faaliyet Raporu, erişim tarihi: 28.05.2021).

Asrın felaketi olarak da adlandırılan 1999 Marmara Depremi, sadece gerçekleştiği bölgede değil tüm Türkiye'de büyük acılara yol açmıştır. Resmi kayıtlara göre 17.255 kişinin yaşamını yitirdiği, 44.000 afetzedenin yaralandığı bu afette, Kızılay, afet bölgesine kısa sürede ulaşmıştır. Deprem şiddetinin yüksek olmasından dolayı da uluslararası yardım çağrısında bulunmuştur. Afetin oluşturduğu yaralar sarılmadan 12 Kasım 1999'da Düzce'de gerçekleşen depremde Kızılay ekipleri, bölgeye hem kısa sürede ulaşmış hem de afete maruz kalan insanların sıcak yemek, beslenme, temiz su gibi ihtiyaçlarını karşılamıştır. Barınma ihtiyaçlarını gidermek için çadır kentler kurulmuştur.

Van'da 2011 yılında meydana gelen 7.2 büyüklüğündeki Van Depremi'nin hemen ardından ihtiyaç tespit çalışmalarının yapılması için Kızılay birimleri alarm durumuna geçmiştir. İhtiyaç tespit çalışmalarına göre Kızılay ekipleri ve malzemeler afet bölgesine sevk edilmiştir. Bölgedeki afet yönetim merkezleri ve diğer illerdeki yerel merkezlerde kriz masaları kurulmuş ve AFOM işbirliğiyle Van İnsani Yardım Operasyonu başlamıştır. 9 Kasım 2011 tarihinde Van'da gerçekleşen ikinci depremden sonra Kızılay birimleri, faaliyetlerini burada da sürdürmüştür. Barınma faaliyetleri kapsamında battaniye, katalitik soba ve LGP tüp, uyku tulumu gönderilerek bölgedeki afetzedelerin mağduriyetleri gidermek için çadırkent, Mevlana kent ve konteynır kentler kurulmuştur. Ayrıca okul, mescit, kreş, çamaşırhane, duş kabini, yemek dağıtımı gibi faaliyet çadırları vatandaşların hizmetine sunulmuştur. Afetzedelerin beslenme ihtiyaçları kapsamında bölgeye mutfak üniteleri sevk etmiş, öğün/kap yemek hizmetini sürdürmüştür. Bölgeye sevk edilen Kızılay Mobil Ekmek Fırını'nda hazırlanan ekmekler dışında piyasadan temin edilen ekmeklerin dağıtımı gerçekleştirilmiştir. Seyyar ikram araçlarıyla vatandaşların sıcak içecek ve çorba ihtiyacı giderilmiş, kış aylarının yaklaşması nedeniyle kuru gıda yardımı yapılmıştır. Depremden etkilenen insanlar için Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği'ne APHB) üye derneklerle beraber destek hizmetleri verilmiştir. Bebek maması ve bebek bezi, giysi ve ayakkabı, hijyen malzemeleri (çocuk ve yetişkin için) dağıtılmış, afetzedeler için gerekli olan kan hizmetleri sağlanmıştır. "Geleceğe İlk Adım Projesi" kapsamında bölgede 3 çocuk evi açılmış, "Bir Oyuncak Bir Tebessüm Projesiyle" çocuklar için toplanan oyuncakların dağıtımı sağlanmıştır (Kızılay Van Depremi İnsani Yardım Operasyonu, 2021)¹.

2020 yılı içinde Türkiye'yi etkileyen iki önemli deprem yaşanmıştır. 20 Ocak 2020 tarihinde Elazığ Sivrice'de 6,8 şiddetinde deprem meydana gelmiştir. Depremde 41 kişi yaşamını yitirmiş, 45 kişi enkazdan sağ olarak kurtarılmış ve 1607 kişi de yaralanmıştır. Elazığ ve Malatya'da 76 bina yıkılmıştır. Depremde 409 bina hafif ve orta hasarlı, 645 tanesi de ağır hasarlı olarak tespit edilmiştir. Türk Kızılay afet bilgisine ulaştıktan kısa süre içinde afet bölgesine hem ulaşmış hem de afet müdahale ve yardım malzemelerini sevk etmiştir. Afetzedelerin ve afet ekiplerinin beslenme ihtiyaçlarını gidermek için mobil mutfaklar kurularak sıcak yemek hizmeti sağlanmıştır. Ayrıca hava şartlarının kötü olması ve kış mevsiminin yaşanmasından dolayı da sıcak içecek, çorba ve birçok kuru gıda dağıtımı gerçekleştirilmiştir. Afetten etkilenen çocuk ve yetişkinler için psikososyal destek hizmeti uzmanlar tarafından sağlanmıştır. Psikososyal destek hizmeti

¹ Kızılay Van Depremi İnsani Yardım Operasyonu (2021).

https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/1353075061_web.xVan_Faaliyet_Raporu.Son.pdf

kapsamında depremde zarar gören vatandaşlar ve taziye evlerine ziyaret edilerek buradaki mağdur kişilere de destekler sunulmuştur. Bölge halkına afet öncesi, sırası ve sonrası hakkında afet bilinci oluşturmak için bilgiler verilmiştir. Depremde çok fazla etkilenen çocukların yaralarını sarmak amacıyla başlatılan oyuncak toplama projesi doğrultusunda toplanan oyuncaklar dağıtılmıştır. Ayrıca afetzedelerin ihtiyaçlarını karşılamak için “Haydi İyilik Sensiz Olmaz” ve “Gün Elazığ ve Malatya İçin Birlik Olma Günü” sloganlarıyla yardım kampanyaları oluşturulmuştur (Kızılay, <https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberArsivi> , erişim tarihi: 28.05.2021).

Ege denizi açıklarında oluşan deprem, birçok ilde hissedilirken, depremde en çok etkilenen İzmir’e afet uzmanları ve beslenme araçları Türk Kızılay tarafından gönderilmiştir. Afet müdahale çalışmaları kapsamında Kızılay tüm birimlerini harekete geçirerek diğer illerden de afet uzmanları ve beslenme araçlarını bölgeye sevk etmiştir. Bölgedeki kan ihtiyacını gidermek amacıyla stoklanan kanlar hazırda bekletilmiştir. Afet ekipleri tarafından arama kurtarma çalışmaları tüm hızıyla kesintisiz olarak devam etmiştir. Afetzedelerin beslenme temel gıda ihtiyaçları etkin bir şekilde giderilmiştir. Covid-19 pandemisinin yaşandığı o günlerde bölgede çalışmalarını yürüten afet ekipleri ve afetzedelere gerekli olan su, hijyen, maske, dezenfektan gibi malzemelerin dağıtımını sağlamıştır. Sahada yardım çalışmaları yürüten Türk Kızılay, afetin henüz ilk dakikalarından itibaren koordineli bir şekilde hareket ederek yıkımın yol açtığı mağduriyeti en aza indirmeye çalışarak depremde psikolojik olarak olumsuz etkilenen vatandaşlar için psikososyal destek hizmetlerini yürütmüştür. Ayrıca ekipler, ziyaret ettikleri ailelere dezenfektan ve maske de ulaştırmıştır. Deprem bölgesinde şubeleri, gönüllüleri ve afet uzmanlarıyla depremzedelere hizmet için faaliyetlerini sürdüren Kızılay, barınma faaliyetleri kapsamında çadır, battaniye, yatak ve ısıtıcı gibi malzemeleri dağıtmış, çadır kentler kurmuş ve bazı afetzedeleri de yurtlarda konaklamasını sağlamıştır. Depremde ardından Rıza Bey Apartmanı’nda yaşayan ve enkaz altında kalan Buse Hasyılmaz arama-kurtarma ekipleriyle iletişim kurmayı başarmıştır. Türk Kızılay Manisa Şubesi’nde görevli olan Kızılaycı Özlem Baran Tezel arama-kurtarma çalışmalarında yer alarak Buse Hasyılmaz’ın enkaz altından çıkarılmasında çok büyük emek sarf etmiştir. Depremde dolayı yıkılan Emrah Apartmanı’nın enkazından çıkarılan eşyalar, bölgede bulunan Türk Kızılay ekipleri tarafından koruma altına alınarak sahiplerine teslim edilmiştir. KYK yurtlarında konaklayan vatandaşların da beslenme ve hijyen desteği sağlanmıştır. Soğuk havalardan etkisi her geçen gün artarken Süzer Vakfı tarafından temin edilen kışlık giysi ve ihtiyaç malzemeleri çadır kentlerdeki çocuklara Türk Kızılay aracılığıyla dağıtılmıştır. Türkiye Afet Müdahale Planı çerçevesinde üstlendiği rolle afetlerde beslenme hizmeti görevini, depremin ilk gününden itibaren bölgede bulunan ikram araçları ve mobil aşevleriyle aralıksız sunmuştur. Bu amaçla birçok dağıtım noktasında sıcak yemek depremzedelere ve alanda çalışan görevlilere sunulmuştur, Bunun yanı sıra paketli gıda, sıcak ve soğuk içecekler, içme suyu dağıtmıştır. Covid-19 pandemisi doğrultusunda depremin ilk dakikalarından itibaren bin 681 hijyen seti, 144 bin 460 adet maske, 20 bin 649 kişisel bakım malzemeleri ve 16 bin 372 adet dezenfektan, kolonya ve el sabunu depremzedelere ulaştırılmıştır (Kızılay, <https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberArsivi>, erişim tarihi: 28.05.2021).

Tarihin her dönemi unutulmaz olaylara sahne olmuş, bazen savaşlar bazen doğal afetler bazen de salgın hastalıklar nedeniyle insan, yaşamın gerçekleriyle yüzleşmek zorunda kalmıştır. Mart 2020’den itibaren Türkiye salgın bölgesinde, insanlık testinden geçmiştir ve bu dönemde Koronavirüs gerçeği ile tanışmıştır. Dünya gündemini oldukça meşgul eden bu dönemde Kızılay personelleri ve gönüllüleri, virüsten korunma ve doğru hijyen kuralları eğitimleri vermiştir. Pandemi süreci boyunca, devlete destek çalışmalarını sürdüren ve sosyal yardım çalışmalarını artıran Türk Kızılay, başta şehir meydanları olmak üzere metro istasyonları, otobüs durakları ve birçok toplu kullanım alanında Koronavirüs (Covid-19) ve doğru hijyen kuralları hakkında bilgilendirme çalışmaları yapılmıştır. Kızılay, Covid-19’dan en çok etkilenmesi beklenen toplum kesimlerini desteklemek amacıyla eylem planı yürütmekte, karantina yurtlarındaki yemek dağıtımları ve kan bağıışı ekipleri saha çalışmalarında yer almıştır. Ayrıca Kızılay şubeleri kapsamında hijyen kiti ile muhtelif yardımlar dağıtılmış, yurt dışından gelen ve karantina altına alınan binlerce kişiye üç öğün beslenme hizmeti verilmiştir. Ülkemizde ilk vakaların tespit edilmesiyle birlikte hastalığın en çok etkilendiği 65 yaş üstü için getirilen sokağa çıkma kısıtlaması ve kronik hastalığı bulunan insanların çarşı pazar ihtiyaçlarına göre alışverişlerinde yardımında bulunmuş ve onlara koronavirüse karşı korunmak için yapılması gereken hijyen kuralları hakkında bilgiler verilmiştir. Kurulduğu günden bugüne kadar tüm afetlerde insanların yanında yer almaya çalışan Kızılay pandemi ile

mücadelede de önemli görevleri yerine getirmiştir. Yerel düzeyde il ve ilçelerde valilikler ile kaymakamlıklar bünyesinde oluşturulan “Vefa Sosyal Destek Grupları” ile Kızılay gönüllüleri yer almıştır.

Vatandaşlara yardım amaçlı kurulum İl Emniyet Müdürlüğü, Jandarma, Yerel Yönetim, AFAD ve Kızılay görevlilerinden oluşan Vefa Sosyal Destek Grupları ile koordineli hareket ederek gıda ve hijyen paketleri dağıtımları başta olmak üzere muhtelif dağıtımlarda ihtiyaç sahiplerine hizmet sunulmuştur. Evden çıkamayan vatandaşlarımızın fatura ödemeleri, eczane-ilaç gibi ihtiyaçları karşılanmış, sokağa çıkma yasaklarında boşalan cadde, sokak ve meydanlarda, orman alanlarında, parklarda ve şehirlerin birçok noktasına mama, yem ve su bırakarak sokak hayvanları beslenmiştir. Evde Kal kampanyasına destek veren Kızılay ekipleri, yardım çalışmalarına tüm hızıyla devam etmiştir. Pandemiyle mücadelede kritik önem taşıyan sağlık çalışanlarının, virüsten korunması için kişisel koruyucu ekipmanlarının üretim ve paketleme sürecinde Türk Kızılay ve gönüllüleri destek vermiştir. İlgili kuruluş ayrıca PTT'nin İstanbul/Hadımköy'de bulunan deposunda yürütülen koruyucu maskelerin üretim ve paketleme sürecine de katılmıştır. Sağlık ve Ulaştırma Altyapı Bakanlığının koordinasyonunda vatandaşlara dağıtımı ücretsiz gerçekleşecek maskelerin üretiminde yer almıştır. İnsan sağlığı için önemli adımlarla toplumsal işbirliği içinde ilerleyen Türk Kızılay, pandemi sürecinde fiyasyon çalışmalarını yürüten sağlık ekiplerine de destek vermiştir. İl ve ilçe sağlık müdürlüklerimizin koordinesinde koronavirüse yakalanmış hastaların takibi ve kontrol süreçlerinde aktif rol almıştır. Pandemiyle mücadele içerisinde geçirilen Ramazan döneminde ihtiyaç sahiplerine aşevlerinde kaynayan kazanlardan çıkan iftarlık ve sahurluk sıcak yemekler ikram edilmiştir. Kızılay şubelerinin hazırladığı bayramlık kıyafet ve hediye paketleriyle sokağa çıkma yasağının yaşandığı bu dönemde çocukların yüzü güldürülmüştür (Gönüllü Yönetimi Direktörlüğü 2019-2020 Faaliyet Raporu, erişim tarihi: 29.05.2021).

Covid-19 pandemisi üçüncü dalga ile dünya genelinde etkilerini sürdürürken son dönemde virüs sebebiyle çok sayıda can kaybının yaşandığı Hindistan'da vaka sayılarının artması ve can kaybının çok yüksek olmasından dolayı Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın talimatı üzerine Kızılay ve Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan oksijen tüpleri, oksijen jeneratörleri, solunum cihazları, ilaç ve çeşitli tıbbi malzemeler Ankara Etimesgut Askeri Havaalanından Türk Silahlı Kuvvetlerine (TSK) nakliye uçağı aracılığıyla Hindistan'a sevk edilmiştir. Covid-19 salgınının başladığı günden itibaren bugüne kadar toplam 46 ülkeye 26 milyon TL değerinde insani yardım malzemesini dil, din, ırk ayrımı gözetmeden dünyanın farklı bölgelerine ulaştırmıştır (Kızılay, <https://www.kizilay.org.tr/Haber> , erişim tarihi: 29.05.2021).

Türk Kızılay 2021 yılında meydana gelen 109 afet bölgesindeki afet ve acil durumlarda müdahale edilen 2.434.280 kişiye ulaşmış ve çeşitli yardımlarda bulunmuştur. 109 bölgede 2 hortum/fırtına, 3 bölgede heyelan, 28 bölgede aşırı kar yağışı, 39 bölgede kentsel orman yangınları, 5 deprem, 21 su/sel baskını ve 11 bölgede diğer acil durumlarda müdahalede bulunmuştur. 2.091.685 kişiye her öğün sıcak yemek, 192.095 kişiye gıda yardımı ve 150.500 kişiye hijyen kiti desteği vermiştir (<https://www.kizilay.org.tr/raporlar>, erişim tarihi 25.02.2022).

3.3.2. Uluslararası Afet Yönetiminde Türk Kızılay

Türk Kızılay son 10 yılda 138 ülkede afetlere müdahale etmiş, kuruluşundan bugüne kadar dil, din, ırk ayrımı yapmadan 147 ülkenin beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçları için yardım hizmetlerinde bulunmuştur. İnsani yardım alanında yürüttüğü çalışmalarla Kızılay, insani yardım faaliyetlerinde dünya çapında önemli bir kuruluş haline gelmiştir. Filistin, Sudan, Endonezya, Sri Lanka, Kırgızistan, Kosova, Somali, Pakistan gibi ülkelerde meydana gelen deprem, sel, kasırga, tayfun gibi afet olaylarından etkilenen afetzedelere insani yardım çalışmaları ve kalıcı refaha yönelik çalışmalarını sürdürmüştür. İhtiyaç sahibi ülkelerdeki projelerini okul, konut, toplum merkezi, kamu merkezleri, ibadethane, sağlık, sosyal yardım, tarım ve sulama gibi pek çok alanda çalışmalar oluşturmuştur (Kızılay, <https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/uluslararasi-yardimlar>, 2021). 15 yılda Balkanlar, Orta Asya, Ortadoğu ve Afrika ülkeleri başta olmak üzere toplamda 140 ülkede muhtelif ayni ve nakdi insani yardım çalışmalarında bulunmuştur. Bu kapsamda; delegasyon faaliyetleri ve Covid-19 pandemisi ile mücadele yardımlarıyla beraber afet ve insani yardım operasyonları, nakdi yardımlar, Ramazan ayı ve Kurban Bayramı faaliyetleri vasıtasıyla sadece 2020 yılında 57 ülkede yaklaşık 8 milyon 250 bin kişiye ulaşmıştır.

Uluslararası alanda 2021 yılında yaşanan İsrail'in Mescid-i Aksa ve Gazze'deki Filistinlilere yönelik başlattığı saldırılar sonucu ortaya çıkan acil tıbbi destek ihtiyacına Kızılay anında cevap verdi.

Kızılay, ilk etapta 500 bin TL’lik ilaç, tıbbi malzeme, gıda, küçük hasta nakil ambulansı gibi malzemeleri Filistin Kızılay’ına teslim ederken, Kudüs’ün ara sokaklarında kullanılmak üzere ihtiyaç olan küçük ambulansları temin etmek için de çalışma başlattı. Yurt içi ve yurt dışından birçok vatandaşın saldırılardan etkilenen Filistin halkına “biz de destek olmak istiyoruz” yönündeki çok sayıda başvurusu üzerine “FİLİSTİN YARALI, UZAT ELİNİ” sloganı ile bir kampanya başlatan Kızılay, Filistin’e yaptığı yaklaşık 60 milyon liralık destek ile bölgede yaşayanlara yardımcı olmuştur. Bunun için harekete geçen Kızılay’ın düzenlediği Filistin Özel Yayınına ulusal ve uluslararası alanda görev yapan önemli kişiler katılarak insani yardım çağrılarında destek vermişlerdir (Kızılay, <https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberArsivi>, erişim tarihi: 29.05.2021).

SONUÇ

Afet yönetimi, afetleri önlemek ve zararlarını azaltmak, afete yol açacak olaylara hızlı ve etkin bir şekilde müdahale etmek ve afetlerin etkisinde kalanların gündelik yaşamlarının devamı için tüm toplum kesimlerince yapılması gereken çok yönlü ve çok aktörlü bir süreçtir. Afetle mücadelede can ve mal kaybının çok fazla yaşanmaması ve etkilerinin kötüye gitmemesi için bu doğrultuda çalışan kurum ve kuruluşların işbirliği içerisinde olması hayati bir öneme sahiptir. Afetlerin tekrar yaşanmaması için gerekli önlemlerin zamanında ve etkin bir şekilde alınmasında kamu kuruluşlarının yanında sivil toplum kuruluşları da görev ve sorumluluk üstlenmektedir. Afetle mücadelede kâr amacı gütmeyen, kendi üyeleri dışında gönüllü kişilerin de yer aldığı sivil toplum kuruluşları doğal veya insan kaynaklı afet olaylarının tüm aşamalarında afetzedelerin beslenme, barınma, ilk yardım, sağlık, güvenlik, psikososyal gibi temel gereksinimlerinin sağlanmasında önemli bir role sahiptir. Türk Kızılay ülkemizde ve dünyanın birçok noktasında afet olaylarına maruz kalanların temel insani ihtiyaçlarını karşılamakta, gündelik yaşamlarını idame ettirebilmeleri için desteklemekte ve önemli sorumluluklar üstlenmekte, bu amaçlarla müdahalelerde bulunmaktadır. Ulusal ve uluslararası arenada toplumsal yardımlaşma ve dayanışmanın başarılı bir örneği olarak görülen Türk Kızılay kriz ve afetlerde insanların mağdur olmamaları için beslenme, barınma, giyinme, sağlık gibi konulardaki hizmetleri ile doğal afet zamanlarında halkın bilinçlenmesine ve afetlerle baş edebilmesine önemli katkılar sağlamaktadır. Dünya çapında sosyal dayanışma ve yardımlaşmaya katkı sağlayan, yoksul ve ihtiyaç sahiplerine birçok alanda destek veren Türk Kızılay, kan ihtiyacının karşılanmasından, kriz ve afetlerde oynadığı roller, göç ve mültecilere yönelik hizmetler, sağlık, eğitim ve gençlere yönelik hizmetler gibi çok geniş bir alanda faaliyet yürütmektedir. Yürütmüş olduğu tüm hizmetlerde hiçbir çıkar gözetmeyen gönüllü bir sivil toplum kuruluşu olan Türk Kızılay’ın bu faaliyetleri çalışanlarının tamamına yakını gönüllü kişiler ile gerçekleşmektedir. Türk Kızılay hizmetlerinin etkin bir şekilde yürütülmesi hususunda sivil toplum felsefesine bağlı olarak her şeyi devletten beklemek yerine gönüllülük sistemi üzerine kurulu bir yapı oluşturmuştur. Bu bağlamda da toplumun tüm kesimlerine tanıtılıp gönüllü sayısı nitelik ve nicelik olarak artırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- AFAD (2021). *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*, <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu> , Erişim Tarihi: 23.04.2022.
- AFAD 2013-2017 Stratejik Eylem Planı, <https://www.muratpasa-bld.gov.tr/Uploads/afadstratejikplan.pdf>, Erişim Tarihi: 26.05.2021.
- AKUT (2021). <https://www.akut.org.tr/> Erişim Tarihi: 27.05.2021.
- AKDAĞ, S. E (2002). *Mali Yapı ve Denetim Boyutlarıyla Afet Yönetimi*, T.C. Sayıştay Başkanlığı Sayıştay Yayın İşleri Ankara.
- ÇAĞLAR, T. (2020). “Afet Yönetiminin Temel İlkeleri”, *Farklı Boyutlarıyla Afet Yönetimi*. (Ed. M. Yaman, ve E. Çakır), Ankara, Nobel Yayıncılık.
- ÇAHA, Ö. (1996). *Sivil Kadın: Türkiye’de Sivil Toplum ve Kadın*, (Çev.: E. Özensel), Ankara, Vadi Yayın.
- ÇAPA, Mesut (2010). *Kızılay (Hilal-i Ahmer) Cemiyeti: 1914-1925*, Ankara: Türk Kızılay Derneği Yayınları.
- DEMİR, H. (2003). “Doğal Afetlerde ve Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelikte Afet Acil Yönetim Planlaması”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1 (1-2), s.141-159.
- ERGÜNAY, O., POLAT, G. ve H. GÜLER (2008). “Afet Yönetimi İle İlgili Terimler: Açıklamalı Sözlük”, *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri*, (Ed. M. Kadioğlu ve E. Özdamar), Ankara, JICA Türkiye Ofisi, Ankara.
- ERKAL, T. ve M. DEĞERLİYURT (2009). “Türkiye’de Afet Yönetimi”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 22, s. 147-164.
- ERTÜRKMEN, C. (2006). “*Afet Yönetimi*”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Anabilim Dalı, Ankara.
- GEA, <https://gea.org.tr/> , Erişim Tarihi: 22.04.2022.
- GENÇ, F. N. (2021). *Afet Yönetimi*, Ankara., Nobel Akademik Yayıncılık.
- GÖKÇE, O., Polat, G. ve H. Güler (2008). *Türkiye’de Afetlerin Mekansal Ve İstatistiksel Dağılımı: Afet Bilgileri Envanteri*, Ankara, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü Afet Etüt ve Hasat Tespit Daire Başkanlığı Yayını.
- GÖKÇE, O. ve Ç. Tetik (2012). *Teoride ve Pratikte Afet Sonrası İyileştirme Çalışmaları*, Ankara, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
- Gönüllü Yönetimi Direktörlüğü 2019-2020 Faaliyet Raporu (2021). <https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/gonullu-yonetimi-direktorlugu-2019-2020-faaliyet-raporu-10-05-2021-31611024.pdf>.
- GÜNDÜZ, İ.(2009). *Dünyada ve Türkiye’de Afet Yönetimi*, İstanbul, Erdem Yayınları.
- İTÜ, (2005). *Afet Yönetim Merkezi, Acil Durum Yönetimi İlkeleri. İTÜ Press, 1-10*.
- KADIOĞLU, M. (2008). “Küresel İklim Değişikliği ve Uyum Stratejiler”, *Kar Hidrolojisi Konferansı Sempozyum Bildiri Kitabı*, 27-28 Mart, ss. 69-94, DSİ 8. Bölge Müdürlüğü Yayını, Erzurum.
- KADIOĞLU, M. (2020). *Afet Yönetimi*, İstanbul, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Birliği.
- KATMAN, E. (2015). “Yardım Kuruluşu Olmanın Ötesinde Bir Örgüt: Uluslararası Kızılaç Komitesi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı: 16, s. 388-416.
- KAYA, F. (2016). “Sivil Toplum Örgütleri: Kızılay Örneği”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 9 Sayı: 45, s. 819-832.
- KUCURADI, İ. (1998). *Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşları*, İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.

- ŞAHİNOĞLU, M. C. (2020). *Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'nın Dış Politikaya Etkisi: İnsani Hak Ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH) Özelinde İnsani Yardım Kuruluşları Örneği*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- ONBAŞI, F. G. (2005). *Sivil Toplum*, İstanbul: L&M Yayınları.
- ŞAHİN, Y.(2011). *Kentleşme Politikası*, Trabzon: Murathan Yayınevi.
- ŞAHİN, L. ve ÖZTÜRK, M. (2011). “Küreselleşme Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye’deki Durumu”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, sayı: 54, ss.1-29.
- ŞENGEZER, B. ve KANSU, H. (2001). *Kapsamlı Afet Yönetimi*, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Yayını.
- ŞENKAL, A. (2005). *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika*, İstanbul, Alfa Yayınları.
- TEKELİ, İ. (2003), Siyasal Toplum İle Sivil Toplum Arasında Yerini Belirlemede Olan Yerel Yönetimler , *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 12 (2), S. 5-15.
- TÜRK KIZILAY (2021). 2016-2020 Stratejik Planı.
- TÜRK KIZILAY (2021). 2019 Faaliyet Raporu.
- TÜRK KIZILAY, <https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/tarihcemiz>, Erişim Tarihi: 27.05.2021.
- TÜRK KIZILAY, <https://www.kizilay.org.tr/> , Erişim Tarihi: 28.05.2021.
- TÜRK KIZILAY, <https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberArsivi>, Erişim Tarihi: 28.05.2021.
- TÜRK KIZILAY, <https://www.kizilay.org.tr/Haber>, Erişim Tarihi: 29.05.2021.
- TÜRK KIZILAY, Raporlar, (<https://www.kizilay.org.tr/raporlar>, Erişim Tarihi 25.02.2022).
- Türk Kızılay Derneği Tüzüğü, 2009 yılı 14633 sayılı <https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/tuzugumuz>
- Türk Kızılay Van Depremi İnsani Yardım Operasyonu (2021). https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/1353075061_web.xVan_Faaliyet_Raporu.Son.pdf
- YAVAŞOĞLU, F. (2015). Afet Yönetiminde Sivil Toplum Kuruluşlarının Yeri, Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı, ss: 1-14, 14-16 Ekim 2015 – DEÜ – İZMİR
- YAVUZ, Ö. (2014). *Afetler Sonrası Yapılan Yardımlar ve Hizmetler*, İstanbul, İdeal Yayıncılık.
- YERASIMOS, S. (2001). “*Sivil Toplum, Avrupa ve Türkiye*”, *Türkiye’de Sivil Toplum ve Milliyetçilik*, İstanbul, İletişim Yayınları.
- YILDIRIM, İ. (2004). *Demokrasi, Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim*, Ankara, Seçkin Yayınları.
- YILMAZ, A. (2003). *Türk Kamu Yönetiminin Sorun Alanlarından Biri Olarak Afet Yönetimi*, Ankara, Pegem Yayıncılık.
- 4 no’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
- 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (AFAD).
- 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun.